

انتخاب موضوع تحقیق، روش ها و راهکارها

چگونه یک موضوع خوب برای پایان نامه، مقاله، تحقیق و یا پروپوزال خود انتخاب کنیم؟

همواره یکی از مهم ترین چالش های پیش روی علاقه مندان به فعالیت های پژوهشی، بررسی فهرستی از موضوعات مطرح در یک شاخه علمی و انتخاب یکی از این مباحث برای تحقیق و تدقیق بیشتر است.

در صورتی که پروژه تحقیقاتی پیرامون یک سوژه معین و یا به سفارش یک سازمان باشد، گام اول یعنی «انتخاب موضوع تحقیق» برداشته شده است. اما در غیر این صورت، لازم است پیش از هر اقدامی، حوزه موضوعی مورد نظر انتخاب شده و تحقیقات پیشین در آن حوزه مورد واکاوی قرار گیرد.

علی رغم وجود منابع متنوع و متعددی که در هر یک از سرفصل های تخصصی وجود دارد، معمولاً دسترسی به یک لیست جامع از موضوعات و سرفصل ها وجود ندارد و به همین دلیل انتخاب موضوع، مرحله ای دشوار در فرایند اجرای هر پروژه تحقیقاتی است.

انتخاب یک موضوع مناسب برای تحقیق در یک رشته از علوم، مستلزم آشنایی با «مبانی مفهومی»، «نظریه های علمی تشکیل دهنده آن رشته» و همچنین «شناسایی آخرین پیشرفت های آن علم» است.

ویژگی های یک موضوع خوب

موضوع تحقیق باید دارای ویژگی هایی باشد که برخی از آن ها عبارتند از:

- به خوبی محتوای پژوهش را معرفی کند.

- در حد امکان فاقد عبارات اختصاری باشد.

- در حد امکان کوتاه و رسا باشد.

- فاقد قضاوت و القای مفاهیم باشد.

- به صورت سوالی عنوان نشود.

- به جامعه آماری مورد بررسی اشاره کند.
- به گونه ای جذاب و جالب توجه نوشته شود.
- به ابتکار خاص موجود در تحقیق اشاره کند.

معیارهای مهم برای انتخاب یک موضوع مفید و موثر

- علاقه پژوهشگر به موضوع مورد تحقیق
- خلاقیت در شناسایی نیازهای جامعه و طرح مسئله
- بدیع بودن موضوع تحقیق؛ به معنای خودداری از تکرار تحقیقات پیشین
- وفاداری نسبت به تحقیقات انجام شده قبلی
- پژوهش پذیر بودن موضوع تحقیق
- مهم بودن مسئله تحقیق و ارزش بررسی آن
- توانایی پژوهشگر (علاقه مندی، کنجکاوی و کشش علمی برای شناخت آن)
- ملاحظات اخلاقی (تحقیق نباید با ارزش های رایج جامعه متناقض باشد)
- در دسترس بودن منابع مادی و اطلاعاتی (اطلاعات، بودجه، امکانات و...)
- امکان سنجی اجرای تحقیق بر اساس زمان در اختیار
- امکان بهره گیری از همکاری در انجام تحقیق بین واحدها و افراد سازمان
- صرفه اقتصادی اجرای طرح

اشتباهات رایج در انتخاب موضوع تحقیق

- کاربردی نبودن : متأسفانه بسیاری از تحقیقاتی که در دانشگاه ها و موسسات علمی کشور انجام می شود، کاربرد مشخصی در داخل کشور ندارد و فقط عمر گرانقدر پژوهشگران و منابع مادی کشور را به

هدر می دهد. شناخت نیازهای روز جامعه و طراحی پروژه های تحقیقاتی بر اساس این نیازها، یک «ضرورت انکارناپذیر» است.

- کلی بودن : معمولاً افرادی که تجربه کمتری در امر پژوهش دارند، موضوعی را انتخاب می کنند که بسیار گسترده است. موضوع باید به گونه ای طرح شود که تحقیق بتواند در فرصتی که در اختیار است پاسخ آن را پیدا کند. لذا بهتر است موضوع ساده تر و محدود تری برای تحقیق انتخاب شود.

- تکراری بودن : تکرار مکررات، خود تبدیل به پدیده ای تکراری در جامعه علمی ما شده است که لازم است از آن اجتناب شود.

- سطح نامناسب : پرداختن به موضوعات سطح پایین در مقاطع تحصیلات تکمیلی و همچنین پرداختن به موضوعات پیچیده و سنگین در مقاطع تحصیلی پایین، موجب کاهش کیفیت تحقیق خواهد شد.

راهکارهای عملی برای انتخاب موضوع

- نیازسنجی : مهم تر از هر چیز، بررسی و شناخت نیازهای جامعه ای است که در آن زندگی می کنید. نیازهای افراد، گروه ها و سازمان های اطراف خود را به خوبی و با حوصله بررسی کنید. هر نیاز می تواند سرآغاز یک پروژه تحقیقاتی و حتی یک فعالیت تجاری باشد.

- بررسی میان رشته ای : در انتخاب موضوع اهمیت پیوندهای بین رشته ای را بسیار جدی بگیرید. ثمره پیوندهای بین رشته ای تولد موضوعهای نوین برای پژوهش است. در بسیاری از رشته ها مباحث بسیار ارزنده ای وجود دارد که می تواند از زاویه ای تازه در رشته ای دیگر مورد بررسی قرار گیرد.

- رویکرد حل مسئله : در جستجوی «پژوهش های مسأله مدار» باشید. بر این اساس، به محیط کار و زندگی خود با نگاهی پرسشگر و دقتی بیشتر بنگرید.

- کاربردپذیری : آیا پژوهش شما می تواند با نتیجه ی کاربردی و مفید همراه باشد و مشکلی از مشکلات موجود را حل کند؟ آیا گروه خاصی از کاربران یا از نتایج تحقیق شما بهره مند خواهند شد؟

- دریچه ای نو : با نگاهی جدید و از زاویه ای دیگر به موضوعات قبلی بنگرید.

- عدم عبور از کنار مسائل ساده : موضوعات ساده را دست کم نگیرید و آن ها را بی ارزش قلمداد نکنید.

- پذیرش عدم قطعیت : از ابهام ها و عدم اطمینان ها نترسید و با جستجو، زوایای پنهان را برای خود آشکار کنید.

- تجربه های شخصی : تجارب خود را ارزشمند بدانید و آن را برای خدمت به جامعه به کار بگیرید. یک اتفاق ساده در زندگی شما می تواند موضوع یک بررسی علمی باشد.